

**Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка**

**Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Відділ освіти Глухівської міської ради
Відділ освіти Глухівської районної державної адміністрації**

ЗБІРНИК СТАТЕЙ
V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ»

Глухів (8-9 листопада 2018 року)

ЗМІСТ

Частина І.

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ, ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ, СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ (ОДНООСІБНІ НАУКОВІ ПРАЦІ ТА У СПІВАВТОРСТВІ)

Візнюк І. М. Типологія конфліктних особистостей з іпохондричною поведінкою.....	6
Донець С. І. Емпіричний аналіз прояву індивідуально-психологічних чинників духовного розвитку у кризі входження в дорослість.....	11
Журавель А. В. Специфіка функціонування студентської інтерв'язійної групи.....	15
Зінченко О. В., Шерудило А. В. Психолого-педагогічні труднощі науково-дослідницької діяльності студентів ЗВО.....	19
Ільїна Н. М. Інтелігентність учителя як проблема сучасної школи.....	24
Камінська О. В. Особливості формування професійної рефлексії психолога.....	27
Капоріна О. В. Адаптація студентів-першокурсників до навчально-виховних умов коледжу.....	30
Кирсанова Л. О. Здоров'язберігаючі технології у роботі практичного психолога з дітьми з особливими освітніми потребами.....	34
Кривенко Т. В. Комплексний підхід у подоланні кризи трьох років: робота практичного психолога з батьками.....	37
Мисник С. О. Особливості евристичного мислення у молодшому шкільному віці.....	42
Носова І. Є., Цюх І. А. Результати емпіричного дослідження рівня задоволеності шлюбом у молодих сім'ях.....	46
Печена І. П. Запобігання та протидія насильства в учнівському середовищі.....	51
Поліщук В. М. Динаміка уваги у першокласників (інформаційні фрагменти лонгітюдного емпіричного дослідження).....	56
Поліщук С. А. Психологічні чинники розвитку творчих здібностей у дошкільному віці.....	59
Понаріна І. М. Забезпечення психічного здоров'я дитини в процесі співпраці закладу дошкільної освіти і сім'ї.....	62
Рябко Ю. В. Профілактика шкільного булінгу засобами кіно тренінгу..	66
Сватенкова Т. І. Компетентнісний підхід до розвитку особистості у	72

підлітковому віці. Досвід упровадження тренінгової програми у рамках клубу «Альтернатива».....	
Сокол А. О. Особливості адаптації першокласників до навчання в умовах Нової української школи.....	77
Тарасова Т. Б. Образ «ідеального викладача» в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів.....	81
Химан Г. П. Психологічні особливості мотивів навчання в юнацькому віці.....	87
Цінько С. В. Психологічна культура вчителя як складник його педагогічної майстерності.....	91
Шевяков О. В. Моделювання лідерського потенціалу спортсмена як проблема сучасної психології.....	94
Шейко Г. Д. Психолого-педагогічні аспекти міжособистісного спілкування педагога і студентів.....	99
Шейко Н. О., Шейко Г. Д. Особливості агресії як прояву негативних емоцій.....	104

Частина II.

ДОСЛІДНИЦЬКІ ПОЧИНАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Винограденко М. А. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях працівників дошкільного закладу.....	108
Гурець А. Г. Особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивної освіти.....	112
Демешко В. М. Особливості зв'язку пізнавальної сфери дошкільників з комунікативністю.....	115
Заплаткіна М. С. Особливості конфліктів у студентському середовищі: теоретичний аспект.....	118
Іващенко В. О. Аналіз показників мотивації інтернет-активності в студентську віці.....	122
Кривопишина М. М. Мережеве спілкування студентів як соціально-психологічний феномен.....	125
Мицкан Я. С. Аналіз феномену агресії в контексті різних психологічних концепцій.....	129
Нещимна Є. М. Вплив компетентності батьків із питань ігрової діяльності дітей на рівень розвитку сюжетно-рольової гри дошкільників.....	133

процесі, позитивним емоційним фоном та успішністю перебігу процесу адаптації першокласників.

Висновки і перспективи дослідження.

1. Згідно з основними теоретичними уявленнями, основними показниками рівня адаптації є інтелектуальний та емоційний розвиток особистості учня, його комунікативних навичок та психологічна готовність дитини до навчання в школі.

2. Емпірично доведено гіпотезу, що успішність перебігу процесу адаптації першокласників безпосередньо залежить від рівня емоційного комфорту дитини в навчальному закладі.

3. Проведена емпірична робота не вичерпує всіх аспектів проблеми адаптації першокласників до навчання.

Література

1. Агафонова І. Н. Психологічна готовність до школи в контексті проблеми адаптації / І. Н. Агафонова // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 61.

2. Грищенко М. Нова українська школа [Електронний ресурс] / М. Грищенко. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

3. Коробко С. Л. Робота психолога з молодшими школярами. Методичний посібник / С. Л. Коробко, – К., 2006. – 416 с.

4. Кочерга О. В. Коли дитина готова до школи / О. В. Кочерга // Дошкільне виховання. – 2012. – № 12. – С. 4–9.

Тарасова Т. Б.

УДК 371.13:159.9:371.212.5

ОБРАЗ «ІДЕАЛЬНОГО ВИКЛАДАЧА» В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті стверджується значущість ділових та особистісних професійних якостей викладача як чинника професійної підготовки майбутніх педагогів. Аналізуються складові образу «ідеального викладача» у сприйнятті студентами освітнього ступеня «Магістр».

Ключові слова: викладач, студент, навчальний процес, заклад вищої освіти, образ «ідеальний викладач».

Загальновизнано, що педагогічна діяльність виконує низку важливих функцій. Узагальнення основних позицій різних дослідників у цьому напрямі, дозволяє визначити такі основні функції педагогічної діяльності в закладі вищої освіти: 1) конструктивна функція – пов'язана з відбором змісту та методів подання навчальної інформації, з проектуванням діяльності студентів; проектуванням

власної майбутньої діяльності і поведінки; 2) організаторська функція – реалізується через організацію різних видів діяльності студентів, і власної діяльності та поведінки в процесі безпосередньої педагогічної взаємодії; 3) гностична функція – передбачає вивчення вікових та індивідуально-психологічних особливостей як окремих особистостей, так і груп студентів, а також змісту і способів впливу на них; особливостей процесу і результатів власної діяльності; 4) комунікативна функція – передбачає встановлення відносин зі студентами, а також сприятливих, ділових відносин з іншими педагогами, з адміністрацією навчального закладу; 5) інформаційно-орієнтувальна функція – полягає в тому, що педагог, повідомляючи певну інформацію, орієнтує в різноманітні інформації, у системі моральних цінностей, демонструє актуальні проблеми як пізнання, так і саморозвитку; 6) розвивальна функція – полягає в мобілізації студентів на виконання вправ, завдань, справ, що розвивають мислення, уяву, ті чи інші вміння, мовлення тощо; колеґ – на підвищення результативності професійної діяльності [4; 5].

Відповідно до професійного функціоналу для кожної професії може бути складена професіограма, що становить опис психологічних, виробничих, технічних, медичних, гігієнічних та інших особливостей спеціальності, професії. У певному розумінні професіограма – це ідеальна модель професіонала в конкретній галузі професійної діяльності. Група психологів на чолі з В. Сластьоніним розробила професіограму педагоґа, яка складається з чотирьох блоків якостей: 1) властивості і характеристики особистості педагоґа. До цього блоку належать усі якості особистості педагоґа – від спрямованості особистості до властивостей темпераменту. На наш погляд, цей момент є принципово важливим, тому що на відміну від інших професій, особистісні якості педагоґа є його професійно значущими якостями. Тому в нашому дослідженні виокремлюємо ділові професійні якості та особистісні професійні якості викладача; 2) психолого-педагогічна підготовка, що полягає в глибоких знаннях психології та педагогіки і вмінні їх продуктивно реалізовувати; 3) спеціальна підготовка передбачає глибокі знання навчальної дисципліни, що далеко виходять за межі навчальних програм; 4) методична підготовка за фахом, що передбачає досконале володіння сучасними педагогічними технологіями для організації навчального процесу з певної навчальної дисципліни. По суті, цей блок є власне педагогічними висновками з психологічних закономірностей розвитку особистості, її навчання і виховання.

Виходячи зі специфіки навчально-виховного процесу у сучасному закладі вищої освіти [2], вважаємо, що провідними показниками професіоналізму викладача, та відповідно, чинниками становлення професіоналізму майбутніх педагогів є особливості педагогічного спілкування в системі «викладач-студент/и». Відомо, що спілкування – це процес виникнення та підтримки між

людьми складних психологічних зв'язків, які полягають в обміні інформацією, взаємодії та взаєморозумінні. Людині як суспільній істоті притаманна наявність особливої духовної соціальної потреби – потреби в спілкуванні. Спілкування – явище глибоко соціальне, оскільки соціальна природа спілкування виявляється в тому, що воно завжди відбувається в середовищі людей, де суб'єкти спілкування постають як носії соціального досвіду [1; 3]. Виходячи з цього, можна дати визначення педагогічного спілкування як професійного спілкування педагога з тими, хто навчається на заняттях і поза ними, яке спрямоване на оптимізацію навчання і розвитку особистості тих, хто навчається [3; 5]. Оптимальним треба вважати таке педагогічне спілкування, яке створює найбільш сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації у навчальній діяльності, для соціально-психологічного розвитку особистості, забезпечує сприятливий емоційний клімат у всіх сферах діяльності, ефективне керівництво соціально-психологічними процесами в учнівському колективі та дає змогу максимально використовувати особистісні якості тих, хто навчається [2; 4]. Педагогічне спілкування розглядають як встановлення міжособистісних контактів, заснованих на спільності інтересів, почуттів, думок, встановлення позитивної атмосфери між об'єктом і суб'єктом. Педагогічне спілкування повинне забезпечувати повагу до особистості того, хто навчається, розуміння і сприйняття його духовного та фізичного стану. Основними функціями педагогічного спілкування є:

- контактна функція передбачає 1) емоційний контакт як встановлення єдності емоційних позицій педагога і учнів щодо змісту спілкування; 2) пізнавальний контакт – це розуміння ними індивідуальних особливостей і мотивів поведінки один одного, схожості поглядів на предметний аспект спілкування;

- інформаційна функція – відповідає за організацію групового, індивідуального та колективного спілкування. Індивідуальне спілкування сприяє пізнанню особистості, а також впливає на її свідомість, поведінку, її корекцію та зміну;

- спонукальна функція означає стимуляцію активності учня, що спрямована на виконання навчальних функцій;

- емоційно-ціннісна функція передбачає емоційно-виразну подачу навчальної інформації, прояв оцінних ставлень один до одного, переживання ситуації спілкування та реагування на емоційне напруження, активізацію в суб'єкта спілкування адекватних емоційних переживань;

- регулятивна – регулювання поведінки учнів та педагога.

У педагогічній діяльності колективність спілкування – це не просто комунікативний фон діяльності, а й найважливіша закономірність педагогічного спілкування. У педагогічному спілкуванні надзвичайно важливе адекватне

розуміння педагогом студентів та студентами педагога. Це сприяє коригуванню та інтенсифікації навчально-виховного процесу. При чіткому дотриманні всіх вимог до педагогічного спілкування можна налагодити міжособистісні контакти між викладачем та студентом, розкрити індивідуальність та знайти особистий підхід до кожного. Також розвинути мотивацію студентів до навчання, підвищити зацікавленість у навчальному процесі [2; 3].

Відповідно до загального підходу в аналізі спілкування, структура педагогічного спілкування також містить три взаємопов'язаних та взаємообумовлених сторони: комунікативну, яка полягає в обміні інформацією між людьми; інтерактивну, що забезпечує організацію взаємодії між людьми; перцептивну – як процес сприйняття та розуміння партнерами по спілкуванню одне одного [1]. Перцептивний компонент педагогічного спілкування цілеспрямований на вивчення, сприймання, розуміння співрозмовниками одне одного. Особистість педагога, його професійні та індивідуально-психологічні якості є важливою умовою, яка визначає характер діалогу. До важливих професійних якостей педагога належать уміння давати адекватну оцінку індивідуальним особливостям вихованців, їх захопленням, схильностям. Тільки вибудований з цими урахуваннями навчальний процес може бути ефективним.

Насамперед, нас зацікавив образ «ідеального викладача», як одного з феноменів перцептивної сторони педагогічного спілкування. З цією метою було проведено дослідження серед студентів освітнього ступеня «магістр» природничо-географічного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. У дослідженні взяли участь 48 студентів, серед яких 12 юнаків і 36 дівчат. Визначалися ділові та особистісні професійні якості які, на думку студентів, мусить мати ідеальний викладач. Респонденти виконували письмову роботу-есе на тему «Портрет ідеального викладача очима студентів». Отримані результати представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Перелік професійних якостей «ідеального викладача»
(у % від кількості респондентів)**

Якість	Показник
Почуття гумору	68,4
Володіння сучасними методами викладання	50,0
Вміння грамотно і зрозуміло подавати матеріал	47,1
Любов до своєї справи	46,8
Дружелюбність	39,5
Професіоналізм	34,4
Терплячість	32,4
Уважність до студентів	31,4
Справедливість	31,1

Доброта	31,1
Вміння зацікавити предметом	28,9
Вимогливість	25,7
Витримка	20,8
Комунікабельність	20,1
Самовладання	19,6
Чесність	18,4
Досвідченість	15,4
Чуйність	15,4
Працьовитість	12,5
Емоційність	9,8
Харизматичність	8,8
Наполегливість	8,3
Об'єктивність	8,3
Переконливість	4,2
Винахідливість	4,2

Отже, перше місце в колективному образі «ідеального викладача» займає почуття гумору, яке, безумовно, належить до особистісних професійних якостей. А за ним, з відривом у 18 %, йдуть суто ділові професійні якості.

Відповідно до означених ділових та особистісних професійних якостей педагога, побудовано їх два рейтингових ряди в образі «ідеального викладача», що представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Рейтингові ряди професійних якостей «ідеального викладача»
(у % від кількості респондентів)**

	Професійні якості			
	Ділові	Показник	Особистісні	Показник
1.	Володіння сучасними методами викладання	50,0	Почуття гумору	68,4
2.	Вміння грамотно і зрозуміло подавати матеріал	47,1	Дружелюбність	39,5
3.	Професіоналізм	34,4	Любов до своєї справи	46,8
4.	Вміння зацікавити предметом	28,9	Терплячість	32,4
5.	Вимогливість	25,7	Уважність до студентів	31,4
6.	Досвідченість	15,4	Справедливість	31,1
7.	Працьовитість	12,5	Доброта	31,1
8.			Витримка	20,8
9.			Комунікабельність	20,1
10.			Самовладання	19,6
11.			Чесність	18,4
12.			Чуйність	15,4
13.			Емоційність	9,8
14.			Харизматичність	8,8

15.			Наполегливість	8,3
16.			Об'єктивність	8,3
17.			Переконливість	4,2
18.			Винахідливість	4,2

Аналіз таблиці показав, що оцінки студентами ділових та особистісних професійних якостей викладача істотно різняться. По-перше, перелік особистісних якостей «ідеального викладача» виявився практично в 2 рази більшим, ніж перелік якостей ділових. По-друге, рейтинговий ряд ділових якостей має менший розмах показників (37,5 %), ніж рейтинговий ряд особистісних якостей (64,2 %). По-третє, в рейтинговому ряду особистісних якостей «ідеального викладача» очевидне домінування якості, яка посіла перше місце (почуття гумору) порівняно з наступною (розрив 28,9 %), водночас, як у рейтинговому ряду ділових якостей такого явного домінування не спостерігається (розрив між 1 і 2 місцями лише 2,9 %).

Отже, студенти надають перевагу не діловим, а особистісним якостям, що мають урахувати педагоги як під час ділового, так і особистісного спілкування.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у з'ясуванні особливостей образу «ідеального викладача» залежності від спеціальності навчання, гендерних особливостей образу «ідеального викладача», у встановленні динаміки сприйняття цього образу студентами різних курсів.

Література

1. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія / Л. Е. Орбан-Лембрик. – У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К. : Либідь, 2004. – 576 с.
2. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко – К. : ТОВ «Філ-студія», 2006 – 320 с.
3. Реан А. А. Социальная педагогическая психология / А. Реан, Я. Л. Коломинский – СПб. : «Питер», 2000. – 416 с.
4. Савчин М. В. Педагогічна психологія / М. В. Савчин. – К. : Академвидав, 2007. – 424 с.
5. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності / В. А. Семиченко. – К. : Вища школа, 2004. – 336 с.